

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a.
Telefon 51-39
Uredništvo i uprava
za Sloveniju, slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a.

ISTRA

ŠALJITE DUŽNU PRETPLATU!
NE DOZVOLITE DA PROPADA
OVAJ NAS JEDINI LIST!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NARODNE MANJINE I DEMOKRACIJA

Povodom knjige J. Chmelarža o narodnim manjinama

„Čim je položaj neke narodne manjine gori, tim je ciničniji režim koji je tlačil, a i evropsko javno, mnijenje je tada više rezervirano i indiferentnije za sudbinu te manjine, glasi jedina recencija pri koncu te knjige, koja stvarno i objektivno iznosi položaj pojedinih narodnih manjina u Srednjoj Evropi.

Srednja Evropa u širem smislu riječi proteže se od Sjevernog Mora do Jadranskog, od Baltičkog do Crnog Mora i na tom teritoriju je prije rata živjelo oko 60 milijuna stanovnika pod vlašću drugorodnih država. Od tih 60 milijuna uspjele su dvije trećine da stvore svoju državu ili da dođu u svoju državu propuću tri velika carstva: njemačkog, ruskog i austrijskog. Ali još 20 milijuna stanovnika Srednje Evrope ostalo je u granicama drugorodnih država. Tih 20 milijuna narodnih manjina stvaraju težak problem državama u kojima su prisiljene da žive. One stvaraju teško probleme između dviju država, između države kojima manjine pripadaju politički i između države kojima one pripadaju etnički. Tim se stvaraju i novi međunarodni politički problemi, kojima glavnu notu daje postupak s narodnim manjinama.

Sve države Srednje Evrope imaju u svojim granicama stanovnike druge narodnosti u većim skupinama, ali sve države nisu pravno obavezane da postupaju pravedno sa svojim narodnim manjinama. Njemačka i Italija nisu potpisale nikakvih međunarodnih obaveza o postupku sa svojim manjinama. One su obavezane jedino moralno time što su 1923 zajedno sa ostalim članicama Društva naroda izglasale poznatu rezoluciju o postupku s narodnim manjinama, kao i time što su pojedini predstavnici tih država dali u više navrata izjave o pravednom postupku sa narodnim manjinama u granicama svojih država.

Od tih obaveza je prošlo skoro dvadeset godina i danas uvidjamo da ni pravne ni moralne obaveze pojedinih država nisu toliko važne, koliko je važan način vladavine u tim državama. U svim pravim demokracijama postupak s manjinama je jednak bez obzira na primljene obaveze, a u svim pseudodemokratskim državama je opet jednak, kao što je jednak i u diktatorskim državama. Postupak sa Slovacima u Mađarskoj je potpuno isti kao postupak sa Lužičkim Srbima u Njemačkoj, iako je Mađarska i pravno obavezana da sa svojim manjinama pravedno postupi. Taj se princip najbolje vidi u baltičkim državama: Letoniji, Litvi i Estoniji. Dok je u tim državama bilo čisto demokratski poredak, manjine su imale prava, a čim su te države postale pseudodemokratske ili diktatorske, manjine su ta svoja prava izgubile ne gledajući na to što su te tri države preuzele međunarodne obaveze za zaštitu manjina.

Principi na kojima počiva vladavina u nekoj državi su najpreodlučiviji za postupak s narodnim manjinama. Do dolaska Hitlera na vlast: Lužički Srbi u Njemačkoj su imali svoja društva, škole novine itd. a sada su proglašeni za „svendski govoreće Nijemce“, t. j. za Nijemce koji govore drugim jezikom, iako hitlerovački režim za da su Lužički Srbi poseban slavenski narod. Tako isto nazivani su i koruški Sloveni i Austriji, pa ni koruški Sloveni ni Gradisčanski Hrvati ne mogu imati nikakovo samostalno društvo, jer u Austriji postoji samo jedna državna organizacija — Domovinska fronta. Jedna jedina stranka i organizacija postoji u Italiji, isto tako u Njemačkoj. Slično je i u Mađarskoj.

Da uporedno ilustriramo postupak u jednoj demokratskoj i u jednoj autoritativnoj državi, uzeti ćemo za primjer Čehoslovačku i Italiju.

Od 416.815 njemačke djece u Čehoslovačkoj pohađaju njemačke osnovne i građanske škole 423.203 djeteta; od 124.529 mađarske djece 97.933 pohađaju čisto mađarske škole; 96.545 rutenske djece od

ukupnog broja 114.933 pohađaju rutenske škole, a od 14.704 poljska djeteta 12.300 pohađaju poljske osnovne škole itd., što znači da sva manjinska djeca pohađaju svoje škole, jer djeca koja ne pohađaju svoje škole stannuju razbacana u minimalnom broju među ostalim narodnostima. U tim školama podučavaju manjinski učitelji školovani u manjinskim i srednjim i učiteljskim školama, jer sve manjine imaju i svoje srednje škole, a Nijemci imaju čak i njemačko sveučilište, dvije politehnike, jednu umjetničku akademiju i jedan konzervatorij. Nijemci imaju u Čehoslovačkom parlamentu 70 poslanika, Mađari 11, Ruteni 9, Poljaci 2 i Židovi 2, a u senatu je 36 Nijemaca, 7 Mađara i 9 Rutena. O društvenima, novinama, revijama itd. ne treba ni govoriti, jer u Čehoslovačkoj su svi građani jednaki i tko god hoće može da izdaje knjige i listove na kojem god jeziku želi i da se udružuje kako god želi.

Ravnopravnost čehoslovačkih građana proizlazi iz ustava i demokratskih principa na kojima počiva država. Po tim principima su svi ljudi jednaki bez obzira na rasu, jezik ili religiju, i prema tome imaju u državi svi jednaka prava i jednake dužnosti.

Za Italiju ćemo navesti statistike J. Chmelarža. Po njemu ima u Italiji 525.000 Hrvata i Slovenaca i 257.000 Nijemaca naseljenih u kompaktnoj masi uz granicu i

tvore neprekidani narodnosni kontinuitet sa državom kojoj etnički pripadaju.

Upoređivanje postupka s narodnim manjinama u pojedinih državama Srednje Evrope najbolje osvjetljuje razlike u postupcima i principu koji vode pojedine vlade u tim postupcima. Principi po kojima se postupa s narodnim manjinama su isti oni principi po kojima pojedini režimi vladaju u cijeloj državi nad cjelokupnim stanovništvom. Chmelarž dijeli te države u tri dijela: u države s autoritativnim režimima koji idu otvoreno za denacionalizacijom narodnih manjina i u države poludemokratske u kojima manjine imaju barom neka prava

1. u čisto demokratske države u kojima manjine uživaju sva prava

Zaključak koji se sam od sebe nameće čitanjem ove odlične knjige bio bi sljedeći:

1. Narodne manjine mogu da se slobodno razvijaju jedino u punim demokracijama,
2. države koje ne počivaju na demokratskim principima neće i ne mogu da pravedno postupaju sa narodnim manjinama i
3. iluzorne su sve pravne i moralne obaveze koje preuzimaju države s autoritativnim režimima u pogledu postupka sa narodnim manjinama, jer principi na kojima počivaju te države su u suprotnosti sa pravdom, pa prema tome i sa pravdom koju traže narodne manjine u tim državama. (t. p.)

AMERIČKI ISELJENICI

o jugoslavensko-talijanskom sporazumu

„JUGOSLOVENSki GLASNIK“ IZ CHICA GA DONOSI REZOLUCIJU JUGOSLOVENSKOG SOKOLA U NEW-YORKU.

„Jugoslovenski glasnik“ (prije „Hrvatska“), koji izlazi u Chicagu kao glasilo Hrvatsko-slovenskog saveza, donosi 6. o. m. rezoluciju Jugoslovenskog sokola iz New-Yorka o sporazumu između Jugoslavije i Italije.

U toj rezoluciji se protresa tačku po tačku taj sporazum. Važe se njegova iskrenost i neiskrenost i traži se bolji postupak sa našim narodima u Italiji. Izjavljuje da ne može odobriti politiku nijedne slavenske države, koja se odlučuje od demokratske osnovice. Napada osnovnu Rim-Berlin i zalaže se za osnovnu Pariz-Prag-Moskva.

Na koncu je apel na jugoslovensku vladu i senat.

Sponjiujući i ono čega nema u ugovoru, kaže doslovno:

„U ugovoru nema jedne riječi o oglašavanju političkim, koje je talijanska vlada uvodno dala našoj braći pod nezinom vlasti: puštanje iz zatočeništa svih političkih kažnjivika i slobodnu uporabu našeg jezika u crkva i školama. Historija sličnih obećanja — kralja, vlade i parlamenta talijanskoga — u prošlosti ponovila se i sa ovima, pogotovo kad nisu dio pisano ugovora. Time je talijanska vlada htjela da zamuže oči našem narodu, da bi prokuzala udiču, koju ovaj ugovor predstavlja.“

Iz razumljivih razloga ne možemo da donesemo cijeli tekst te rezolucije, koju je primilo i naše uredništvo s molbom da je objavimo.

Nadaljnjim 212 Slovincem na Tržaškem se je izpremenil prilimek

Italijanski uredni list „Gazzetta ufficiale“ št. 98 od 28. aprila 1937. je objavio 19 dekretov tržaškoga prefekta, s katerim so je prof. njihovi volji in pod grožnju težke denarne kazni 139 Slovincem nottallančič prilimek. Isti list je v svoji št.

vilki 106 od 8. maja objavil še nadaljnih 36 dekretov, s katerim je tržaški prefekt izpremenil prilimek 73 Slovincem. Četofino je samu tržaški prefekt v času od 28. aprila od 8. mala letošnjega leta nottallančič 212 Slovincem prilimek.

Številne aretacije protifašistov

Po novem podaljšanju delovanja Specijalnega tribunala

Fašistično posebno sodišče, o katerem nismo že dolgo časa poročali, deluje dalje in sodi „sovražničko režimu in nasprotniki notranjega pogođa“. Kao što je znano je bila funkcija posebnoga sodišča 31. decembra podaljšana zopet za pet let. V svojih zadnjih zasjedanjih je sodilo predvsem razne skupine antifašistov, od katerih naj navedemo te glavne: Od grupe 21 antifašistov, ki je bila obdolžena rovarjenja proti varnostni režimu, je dobl Attilio Tonini iz Bologne 20 let ječe. Albert Toricchi, roj. 1908, pa 21 let. V grupi 12 fašistov Fabiani Mario iz Empoli, dobl 22 let ječe, ravnatelj advokat Paolo Fasano.

V zadnjem času so bile izvršene številne aretacije, in kakor poročajo: „bodo vsi aretirani prišli pred posebno sodišče v Rimu. Med drugimi so aretirali v Trstu 12 študentov iz tehniškega inštituta „Carlo Cattaneo“. Dalje so aretirali v martcu v Prato 30 delavca, ki se obdolženi propagande v prilog republikanske Španije. Baje so jih zaletli v nekem lokal, kjer so poslušali radijski prenos iz

Barcelona. Radl istega delikta je bilo aretiranih v Fivencan 8 ljudi. Osem ljudi so aretirali v Genovi, ker so hoteli vtičnopoliti na ladjo da bodo šil v Španjo kot protivolilci. Zlasti številno so bile aretacije v mestu Bari. V Milanu so pa aretirali 25 mladih umetnikov, slikarjev, čes da so antifašistično razpoloženi. Med njimi so slikarji Birolli, Mucetti, Sasu in kipar Manzù. Vsi spadajo med najbolj znane umetnike v Milanu, ter predstavljajo najmodernejšo smer v umetnosti.

Slovenska maša na Travniku v Gorici odpravljena

Gorica, 10. maja 1937. — (Agis). — Prefekti teden se ni več vršila običajna maša v Gorici na Travniku, ki je bila združena s slovensko prdigo. Razlog temu ni znan, in so vsled nenadnega ukrepa ljudje zde razburjeni. Upajo, pa da bodo cerkvene oblasti zopet vzpostavile staro tradicijo in vratile ljudem njihovo tradicionalno bogoslužje

„DOPOLAVORO“ U ILOVIKU ZABRA-NUJE HRVATSKI GOVOR

Ilovik kod Lošinja, maja 1937. — „Dopolavoro“ u Iloviku, u kojem su skoro isključivo Hrvati, zaključilo je da će strogo kazniti svakoga, ko bude govorio hrvatski. Prva kazna je strož ukor, druga je globa od 5 lira, a ko se po treći put ogriješ o tai zaključak bit će izbačen iz društva, što bi imalo praktički u posledjicu, da isključeni ne bi mogao biti primljen na rad kao nefasista.

LOV NA RADIO-SLUŠAČE

Pula, maja 1937. — Radioparatni se u ovo posljednje vrijeme proadaju sve u šesnaest. Kupuje ga svak koji može. Jer ljudi hoće da slušaju — makar preko radlja — istinu i makar preko radlja žele da čuju napadaje na fašizam.

Taj interes je pojačan naročito izakako se počela javljati tajna radio stanica iz Milana. Ta stanica se javlja svake večeri u 10 sati i tri četvrti na kratkom valu 28 metara. Sve emisije te stanice počinju sa Internacionalnom, a završavaju sa „Inno di Garibaldi“.

Osim toga sa radiostanice u Barceloni slušamo emisije na talijanskom jeziku svake večeri u 11 sati i tri četvrti, a ponedjeljkom u 11 sati. Te emisije daje na valu 377 metara i na kratkom valu 42 metra. Ta ista stanica daje emisije i na kratkom valu 42 metra i 75 centimetara svake večeri u deset sati i pol također na talijanskom jeziku.

Uz Radio-Barcelona, javlja se svake večeri na talijanskoj i radiopostaja POUMA iz Katalonije u 10 sati i 10 minuta na kratkom valu od 42 metra, a nedjeljom u šest sati po podne.

Mnogo se sluša i Madrid — i sve stanice s kojih narod misli da može doznati nešto više nego što je u našoj uniformiranoj štampi i preko našeg radlja „s mužarijalome, kaže se ovdje.

Svi fašisti su dobili nalog da strogo paze na one koji slušaju te radiostanice. Medjutim — i sami fašisti slušaju, i oni na vrhovima stoje šćućereni svake večeri oko radlja.

Kada nije ni to pomoglo — počelo se prijetljama preko štampe. Tako „Corriere istrianco“ od 1. maja donosi dug kursiv protiv tih radio slušača koji slušaju tajnu radiostanicu iz Milana i talijanske emisije iz Katalonije. Rosselija, koji govori na radio u Barceloni, nazivlje „zamazanim izdajicom, a one koji slušaju to nazivlje degenericima. Na koncu prjeli. Kaže da preostaju još „batine po ledjima prokletih izdajaca“.

Taj članak je postigao protivan efekat. Sada traže radio i oni koji ga nikada nisu slušali. Jer neki vrag mora da je na stvari, kada su se vsi isti tako uzburale.

I tako se taj lov nastavlja. Ljudi love radio valove iz kojih bi doznali istinu, a organi vlade love te ljude koji love valove — a uput slušaju i organi vlasti.

Medjutim trgovine radioaparata prave poslove kao nikada do sada.

BOŽJA KAZEN ZA SMRT LOJZETA BRATUŽA

Gorica, maj 1937. Citateljem je se predobro v spominju slučaj organista Bratuža, ki so ga fašisti zvalili v svoj sedež, tam zastupili z ricinovim oleom in bencinom, tako da je po dolgem večtedenskem mučeniškem trpljenju podlegel. Oblasti isto doslej nobenoga od krivcev aretirali in ga postavili pred sodišče. Pred nekaj tedni pa je zadela vsaj enega krivca božja kazna. Gre za nekoga Italijana fašista, ki je bilval v Stracchiu pri Podgorju in ki je bil zaposlen kot asistent v predilnici v Podgorju. Na stranišu ga je zadela kap. Tako je upravičeno šel o tem med ljudstvom glas: v dr... se je rodil, v... je živel, v dr... bili alarmirani vsi varnostni organi, ker so bili alarmirani vsi varnostni organi, ker so bili neki reakcije ljudstva, in sicer ne samo slovenskega, temveč tudi italijanskega, ki živi še vedno pod težkim vtisom Bratuževe smrti.

NJEMAČKI MANJINSKI LIST PROTIV FAŠIZMA

Njemački manjinski list „Deutsch-Zeitung“ donosi u svom 1935 br. od 14. o. m. članak o zadacima njemačkih manjinskih kulturnih organizacija i kaže, da u tim organizacijama treba njemačkoj manjinskoj omladini praktične pouke iz narodnog povijesti, književnosti i narodnih običaja. Ne treba širiti teorije o rasi i drugim savjerenim lozincima niti navikavati omladinu da se povodi za propagandom raznih firera. Oni uče omladinu samo fizičkom obračunavanju

